

dobí těsně po něm na rozvoj lásky mezi matkou a dítětem, na schopnost milovat sebe a druhé, a také na ničivé následky, ke kterým zásahy do přirozeného procesu porodu mohou vést. Dalším důležitým a velmi zajímavým aspektem je role hormonů jako faktorů ovlivňujících naše chování.

Vzhledem k českému názvu této knihy si autor vytkl velký cíl, který se v jedné knize nedá zvládnout. Co je *láska*? Je láskou to, co probíhá mezi milenci při sexuálnímu aktu? I když jedním s partnerů je prostitutka (viz kapitola o sexualitě)? Je láskou to, co cítí mladá slečna když vidí pohledného chlapce (viz. kapitola o sexuální přitažlivosti)? Stejně tak fyziologie a etnologie zdaleka nevyčerpává pojem *věda* inzerovaný v názvu knihy. Proč se například autor nezabývá psychologickými aspekty lásky? Psychologie je přeci vědní obor, který má k tématu lásky snad ze všech vědních oborů nejbližší⁵.

Další zajímavá otázka, která vyvstává při čtení této knihy – co je primární: hormonální reakce na podnět nebo reakce emoční? Jinými slovy, nakolik jsou naše emoce manipulovatelné hormonálním systémem daným nám od přírody, a nakolik to jsou projevy naší osobnosti? Z autorovy knihy vyplývá, že naše emoce spouštějí určité hormonální reakce. Ale i opačně, určité dávky hormonů vyvolávají určité druhy chování. Co je tedy primární, emoce nebo hormony? Na tuto otázku bohužel odpověď zatím známa není.

Inna Čábelková

⁵ Tento problém může být způsoben nepřesným překladem názvu. Přesněji by se anglický název „The Scientification of Love“ měl být přeložen jako „Zvědetštění lásky“. Pak pojem *věda* v názvu ztrácí na důrazu.

Literatura:

- Marais, E.N. 1937, *The Soul of the White Ant*. Methuen, London, UK. V M. Odent (2001) s. 5.
- Peck M. S. *The Road Less Travelled*, Arrow books limited., London 1990
- Raine, A., Brennan, P. a Mednik, S.A. 1994. *Birth complication combined with early maternal rejection at age 1 year predispose to violent crime at 18 years*. Arch. Gen. Psychiatry, 51, s. 984–988. Odent (2001), s. 20
- Terkel, J. a Rosenblatt, S. 1968. *Maternal behavior induced by maternal blood plasma injected into virgin rats*, Journal of Comparative Physiological Psychology. 65, s. 479–82., V M. Odent. (2001) s. 12.

FORMAS PLURALES DE HABITAR Y CONSTRUIR LA CIUDAD, ALTERIDADES, Año 8, Núm. 15, 1998, Universidad Autónoma Metropolitana-Unidad Iztapalapa, División de Ciencias Sociales y Humanidades, Departamento de Antropología, México D. F. 1998

Po předcházejících svazcích zabývajících se např. identitou (2. číslo), kulturou chudoby a odkazem O. Lewise (7. číslo), symboly a rituály (13. číslo) atd. je přítomné (15. číslo) od roku 1989 nepravidelně vycházejícího časopisu *Alteridades* věnováno urbánní antropologii, zejména v Mexiku, Guatemale, Argentině a okrajově i jinde v Latinské Americe. Jednotlivé pří-

spěvky, jež mají různou kvalitu, se zabývají životem lidí v hlavním městě Mexika, v Guadalajaře, Veracruz, Ciudad de Guatemala, Buenos Aires aj. a formám, jakým svůj život v nich konstruují.

Argentinská antropoložka Mónica Lacarriue rozebírá ve svém článku *El dilema de lo local y la producción social de la feudalización* (s. 7–23) některé „staré“ sociologické a antropologické koncepty jako *kultura*, *identita* a *místo* a vytvoření „nových“ jako *globalizace*, *mundializace* a *deteritorializace*. Především se zabývá věštbou, s níž počátkem 70. let přišel Umberto Eco, který tvrdil, že na konci 20. století dojde k „medievalizaci“ měst, dále podobnou myšlenkou Armanda Silvy (1992) o znovuvytváření labyrintických hradů charakterizovaných obrannými hradbami a vytvářejících novou estetiku měst a Maffesoliho (1990) analýzou současného *neotribalismu* (*městských kmenů*). Autorka si klade otázku jak vysvětlit tento zjevný „nový středověk“, který charakterizuje současná města. Svůj výzkum realizovala převážně v soukromých čtvrtích Buenos Aires v privilegovaných konurbálních zónách vznikajících od 80. let a v 90. letech výrazně proliferujících. Tyto „čtvrti na zámek“ (*barrios con candado*), tj. téměř hermeticky uzavřené mikrolokality, se objevují především v mnohamiliónových velkoměstech, kam patří např. Mexico City, Buenos Aires, São Paulo, Lima, Bogotá a řada dalších. Za vysokými zdmi těchto mikrolokalit se pak vytváří vlastní sociální svět s vlastními pravidly. Příkladem do jisté míry otevřeného prostředí může být moderní mexická kolonie Polanco, jež je symbolem americké životní cesty, symbolem stále globalizovanějšího Mexika. M. Lacarriue dochází k závěru, že jde o typ

představovaných komunit (Anderson, 1993) či *idealizovaného světa* (Appadurai, 1994), kde se vedle domácích lokálních společenství objevují rovněž širší nadnárodní agropace obchodníků operující na globálnější úrovni. Polanco je tak zřejmě symbolem změněné identity spočívající ve vytváření jakéhosi teritoriálního amalgamu nebo-li místem bez sociálního významu (Castells, 1995).

María Gracia Castillo Ramírezová z regionální pobočky INAH v Jalisco ve svém újeji vymezeném příspěvkem – *Analco: un barrio en la historia* (s. 25–33) – sleduje historické transformace termínu *barrio* (čtvrť) a jeho polysémantičnost. Analco je typickým případem, na němž lze velmi dobře demonstrovat, jak se pojem vyvíjel v čase a prostoru. Původně to byla menší indiánská osada, v koloniální době ohraničená politická jednotka závislá na Audiencii Nová Galicie a po vyhlášení nezávislosti přičleněná ke Guadalajaře jako jedna z městských čtvrtí. Od poloviny 19. století v souvislosti s industrializací se Analco změnilo v jednu z nejhustěji osídlených městských zón následkem masivní rurálně-urbánní migrace. Příliv venkovanů ze všech koutů Mexika umožňuje autorce nazírat Analco jako případ kulturní diverzity či jako určitý typ prostorové diferenciace, jež se v budoucnosti bude střetávat s tendencí městské unifikace.

„Bez čtvrtí není města“, konstatuje na začátku svého příspěvku nazvaného *Semantizarás el territorio: los vecinos de Analco y las explosiones 1992 en Guadalajara* (s. 35–44 Rossana Reguillo z Instituto Tecnológico y de Estudios Superiores de Occidente (ITESO). Vychází z teze H. Lefebvra, který ve studii *Od rurálního k urbánnímu* (1978) sleduje čtvrť jako so-

ciální konstrukt, v němž se proplétá materiální a symbolické a postupně se přetváří v *topos*, který organizuje a orientuje sociální život komunity. Modelem čtvrti jako systému, který je v procesu permanentního konstruování, je autorce opět guadalajarské Analco, které vidí jako čtvrt „rodinného typu“, v němž se lidé sice navzájem znají, ale zároveň se sem neustále stěhují mexičtí *campesinos* – Indiáni i mesticové – kteří tak neustále vytvářejí její sociální a kulturní dynamiku. Protikladem měnícího se Analca je ta část města, která se nachází na „druhé straně“ kdysi řeky San Juan de Dios, dnes Calzada Independencia, která vznikla ve 20. století zasypáním říčního koryta a kde žijí naopak nejbohatší obyvatelé. Tato hlavní tepna mnohamiliónové metropole se tak stala symbolickou linií, která ji rozděluje na dvě obrovské a zřetelně diferencované „poloviny“ charakterizované sociální, kulturní, ekonomickou i politickou „endogamií“.

Druhé největší mexické město a její výše zmiňovaná symbolická linie je námětem následujícího článku – *Guadalajara vista desde la calzada: fronteras culturales e imaginarios urbanos* (s. 45–55) – od Renée de la Torre z Centro de Investigaciones y Estudios Superiores en Antropología Social (CIESAS) – Occidente. Tato autorka možná ostřeji než v předcházejícím článku analyzuje Calzada Independencia jako území nikoho, *ne-misto*, jak by jej charakterizoval M. Augé (1993), jako teritorium supermodernity, jehož smyslem je udržovat kulturní hranici, jež se stala geografickou a symbolickou osou vytyčující inkluzi a exkluzi jejích obyvatel.

Mexické antropoložky María Ana Portalová a Vania Sallesová se v jednom z nejzajímavějších článků tohoto čísla na-

zvaném *La tradición oral y la construcción de una figura moderna del mundo en Tlalpan y Xochimilco* (s. 57–65) zabývají otázkou, která je v posledních letech v sociálních vědách velmi rozvíjena – komplexními formami, v nichž různé sociální skupiny konstruují své představy či vize o moderním světě, která podle předního mexického filozofa L. Villora (1994) vyjadřuje zvláštní způsob pochopení místa člověka v přírodním a sociálním kosmu. Pro svůj výzkum si vybraly dva sousední obvody (*delegaciones*) z jižní části federálního distriktu – Tlalpan a Xochimilco – původně rurální zóny, které inkorporaci do městského prostředí ve 40. letech velmi utrpěly. Metodou orální historie zkoumají kosmovizi synkretizovaných skupin, a to na základě analýzy dvou legend – o Černém Charrovi a různých typech conceptualizací o nahualech. V obou případech jde zřejmě o transformace původní mezoamerické formy. Cecilio Robelo v *Slovníku nahujské mytologie* (1982) uvádí, že Indiáni a vesničané věří, že *nahualli* je starý Indián se zapálenýma očima, který se umí přeměňovat v ošklivého černého psa, který běhá po polích a škodí lidem. Autorky zjistily, že mezi Xochimilckými a Tlalpanskými existuje binární pojetí *nahualismu*, když vedle známějších mužských nahualů identifikovaly též krásnou ženu Lloronu, jež je zjevnou transformací prehispanké bohyně Tepencutli, popřípadě jinou ženskou bytostí Mictlancíhuatl – bohyně pekla a podsvětí, jejímž mužským binárním opozitem je Mictlantecutli. Důkladným rozbořením řady lokálních variant těchto legend dospěly k závěru, že *nahualismus* je důležitým faktorem sociální kontroly a zároveň formou kontrakulturní a kontraetnické rezistence, neboť nahualismus již

od koloniální doby nabyt skutečných rysů protišpanělského odporu.

Nedaleko od Xochimilca a Tlalpanu se nachází jiný významný obvod federálního distriktu – Coyoacán – jehož část zvanou La Candelaria si vybral k svému výzkumu Jorge E. Aceves Lozano ze CIESAS-Occidente. Svůj příspěvek nazval *Memorias del vecindario: de una historia oral de La Candelaria, Coyoacán* (s. 67–81) a podobně jako v předcházejícím případě také používá metodu orální historie. Nsleduje však postupné transformace mezoamerických legend a mýtů nově zakomponovaných do urbánního prostředí (ostatně etnokulturní a sociální složení coyoacánského obyvatelstva se poměrně výrazně liší od toho, které nacházíme v Xochimilcu a Tlalpanu), ale prostřednictvím výpovědi informátorů spíše sleduje proces integrace do nových trhů práce, které způsobily v La Candelarii významné modifikace ve využívání a exploataci jejího území. La Candelaria tak rozhodně není místem etnické a kulturní rezistence, jakož spíše jedna z mnoha socioekonomických základů hlavního města.

Kulturní antropolog Guillermo de la Peña z téže instituce jako předcházející autor obrací v článku *Cultura de conquista y resistencia cultural: apuntes sobre el Festival de los Tastoanes en Guadalajara* (s. 83–89) naši pozornost opět k hlavnímu městu spolkového státu Jalisco na mexickém středozápadě. Autorovi jde o určitou modifikaci Fosterova konceptu *kultury dobývání* z roku 1960, který tím, že příliš naléhá na hegemonii, způsobuje dosti negativní nazírání na postkolumbovské nativní kultury. Koncept kultury dobývání rozvíjí dále konceptem *kulturní rezistence*, což studuje na příkladě jedné

z nejznámějších slavností guadalajarského regionu – *Tastoanes* či *Tastuanes* (patrně odvozeno z nahuaského *tlatoani* = pán), metodologicky dále opřený o Spicerův koncept *perzistentní identity* (1962) spočívající v explicitní obraně etnických hranic a Shadowův koncept *latentní identity* (1985), který se objevuje ve vybraných sociálních situacích jako jsou rituály nebo otevřené konflikty. Domnívám se, že fiesta Tastoanes odpovídá spíše druhému konceptu, neboť jde zřejmě o symbolický diabolický rituál imitující miztónskou válku (*Guerra del Miztón*) podněcovanou indiánskými proroky, kteří hledali cesty k založení království *Tlatol* (Dábla). Pravidelně se opakující slavnost se stává zkušeností komunitárního života, dovoluje Indiánům Jalisca alespoň symbolicky a na krátký čas vyjít z muzeí a konečně posiluje kolektivní identitu uprostřed industrializovaného světa. Otázkou zůstává, nakolik je tato identita zjevná či naopak skrytá.

Ze západní pobočky CIESAS pochází také přední mexická kulturní antropoložka Patricia Safa Barrazová, která ve své studii *Memoria y tradición: dos recursos para la construcción de las identidades locales* (s. 91–102) vychází z pamětí Margarita Ramíreze Luny, lokálního kronikáře kdysi indiánské osady Los Reyes založené ještě před Cortésovým příchodem do Tenochtitlánu a za koloniální éry tvořící část jurisdikce Coyoacán, jež byla zase součástí Marquesado del Valle. Přibližně do poloviny minulého století byla jednou ze zemědělských zásobáren hlavního města, poté však místní studny a další zdroje vody začaly zásobovat centrum města, což způsobilo rychlý zánik lokálního zemědělství. Místní, většinou indiánské obyvatelstvo, se muselo prakticky okamžitě přizpůsobit

bit novým ekonomickým podmínkám. Do té doby bylo Los Reyes „místem“, tj. prostorem majícím pro své obyvatele význam a lišícím se od jiných „míst“. Obyvatelstvo bylo nejen rychle mesticizováno, ale původní osada přestala mít pro ně význam lokální identity, neboť se „rozpustila“ v tomto „kulturním srdci hlavního města“, jak je Coyoacán nazýván. Studie tak poukazuje na paradoxy identity, na exkluzi „jiných“ a následnou „meltingpotizaci“, jež je v Mexiku podmínkou účasti na životě „všech“.

Text článku *La tradición oral y la creación de elementos identitarios en Xochimilco* (s. 103–111) pocházející od Maríe Patricie Pensado Leglisové je prvním výsledkem výzkumného projektu zabývajícího se analýzou identity obyvatel Xochimilca a jejími odlišnostmi od ostatních obyvatel Ciudad de México. Autorčino bádání má dvě dimenze: 1. orální tradice – tj. hledání toho, co dříve charakterizovalo tradiční komunitu, 2. pokračující znovuvytváření identitárních elementů skrze pořádání festivit, kultury venkovských prací a vnímání národní a lokální historie. V některých centrech Xochimilca – např. v San Gregorio Atlapulco se konají některé festivity neznámého původu, o nichž se soudí, že jsou předšpanělským odkazem. Tyto praktiky nadále vytvářejí a posilují sociální imaginárno (*imaginario social*) a znovu a znovu je potvrzují jako komunitu, resp. jako *misto*: „Xochimilco je hlučnou vesnicí par excellence a prý se zde pořádá na čtyři stovky fiest...“ (s. 107).

Do Jalisca nás vrací Ana María de la O Castellanos v příspěvku *El replanteamiento de las identidades políticas locales: el caso de Zapopan, Jalisco* (s. 113–120), který je snahou o rekonceptualizaci toho,

co znamená „být Zapopánцем“ v důsledku enormního nárůstu počtu obyvatel (v roce 1950 sotva 27 000, v roce 1995 již téměř 800 000 lidí). Metodou orální historie se pak snaží postihnout změny a redefinovat identitu a politické praktiky v Zapopanu za posledních třicet let. Analýza se opírá o čtyři body politických praktik a zapopanské identity: 1. generační kontinuity a diskontinuity – za „autentické Zapopance“ jsou považováni ti, jejichž rodiny pocházejí z obce (*municipia*), 2. generaci „Gerberových dětí“ – zapopanskou identitu v jedné z nejsoučasnejších generací lokálních politiků, kteří přežili závratnou transformaci, jíž utrpěla obec, když se stala součástí Guadalajara, 3. politickou praxi, její konflikty, specifické rezoluce na obranu individuálních i skupinových zájmů apod. a 4. Movimiento Auténtico Zapopano (MAZ) a znovuuvedení lokální politické identity. Ta je nominálně rozlišována takto: *zapopanos* jsou nazýváni ti, kteří se zde narodili nebo ti, kteří se zapojili do boje za pokrok v Zapopanu, jako *zapopenses* lidé, kteří sem přicházejí, neusazují se zde, ale mají pro obec nějaký užitek a konečně *zapopillos* jsou ti, kteří sem přijíždějí zřídkakdy, zpravidla za nákupem při průjezdu městem a poté se sem již většinou nevracejí.

Raúl Nieto Calleja z Departamento de Antropología na UAM-Iztapalapa si v článku *Lo imaginario como articulador de los órdenes laboral y urbano* (s. 121–129) klade tyto otázky: jaké jsou existující vztahy mezi *obývat* a *pracovat*? Jakým způsobem se praktiky znamenající *obývat* a *pracovat* začleňují do městské zkušenosti? Jaké jsou sociální důsledky tohoto začleňování do megalopole jakou je Mexico City? Autor vidí město jako v podsta-

tě imaginární prostor, v němž se utvářejí mechanismy městské identity, jimiž může být alterita, sociální diferenciacie, distinkce a segregace.

Za hranice Mexika – do sousední Guatemaly – nás zavádí studie Manuely Camusové z Facultad Latinoamericana de Ciencias Sociales nazvaná *Ser indio en La Terminal* (s. 131–145). La Terminal je lidově označení komplexu zahrnujícího tržištní korpus v Guatemala City. Zároveň je to obrovská socioekonomická základna, která umožňuje na relativně malém prostoru studovat etnickou a kulturní heterogenost jejich klientů i prodávajících. Z hlediska vztahu, který aktéři udržují mezi rodnou vesnicí a hlavním městem, rozlišujeme tři skupiny: 1. ti, kteří mají dvojí rezidenci, 2. migranti již usazení ve městě a 3. narození a socializovaní v hlavním městě. Autorka rozvíjí tezi, podle níž si každá z těchto skupin vytváří svoji formu městského života a vlastní praktiky, prostřednictvím nichž definují svoji etnickou identitu. La Terminal je tak nazírán především jako etnický prostor, v němž indiánská populace, jež představuje přibližně polovinu guatemalského obyvatelstva, vyjadřuje svůj odpor vůči městské asimilaci.

Mexická socioložka Gabriela Vargas Cetinová z jihovýchodní pobočky CIESAS v článku *Música, lugar y espacio: la música como recurso colectivo en San Cristóbal de Las Casas* (s. 147–155) vychází z myšlenky A. Giddense (1990), podle níž modernita způsobila disociaci místa a prostoru a času a z toho důvodu odstranění (*disembedding*) existujících sociálních vztahů, přičemž prostorem (*espacio*) rozumí fyzické místo, zatímco místo (*lugar*) je prostor, v němž se odvíjejí určité sociální vztahy. Chiapaský San Cristóbal

v jižním Mexiku je navíc místem, který prostřednictvím hudby má vždy i politické konotace, protože pomáhá vytvářet referenční skupiny a označuje sociální třídy, etnické skupiny a sociální hierarchii.

Závěrečný příspěvek – *México en la calle* (s. 157–164) – jehož autorkou je Martha Patricia Ponce Jiménezová ze CIESAS-Golfo v Xalapě ve Veracruz, je zaměřen na sociologii chudoby, jedno z nejnósnějších témat latinskoamerické socikulturní antropologie. Čísla jsou šokující: v Latinské Americe žije asi 160 000 000 lidí v extrémní chudobě, z čehož je 96 000 000 mladších patnácti let. V Mexiku v 60. letech žilo 20% lidí v chudobě, v 70. letech 30% a počátkem 90. let již 40%, což vede některé analytiky ke konstatování, že je situace tak dramatická jako v Nigérii nebo středoamerické Nicaragui. Ulice Xalapy nazývané též „veracruzskými Aténami“ jsou pro řadu dětí životním prostorem – školou, hřištěm, parkem i domovem – místem jejich socializačního procesu.

Jak je z příspěvků patrné, 15. číslo *Alteridades* teritoriálně zdaleka nepokrývá celé Mexiko. Články se soustřeďují převážně na hlavní město a Guadalajar, stranou zájmu zůstává celý Yucatán, kde především neustále rostoucí Cancún a Mérida by si zasloužily pozornost urbánních antropologů. Podobně opomíjí celý tak odlišný (*alterado*) mexický sever, kde hlavně Tijuana, Mexicali a Ciudad Juárez nabízejí velké možnosti k výzkumu, neboť právě do těchto pohraničních velkoměst míří tisíce *hispanos* (*chicanos*), kteří zde čekají na svoji příležitost – zpravidla ilegální útěk do USA nebo hledají práci ve velkých továrních komplexech zvaných *maquiladoras* s podílem severoamerického kapitálu. Obecně je však tře-

ba říci, že problematika mexicko-americké hranice je v centru pozornosti mnoha badatelů na obou jejích stranách. Časopis tak alespoň částečně poodhaluje a naznačuje šíří záběru současné mexické sociální a kulturní antropologie v oblasti antropologie města a lze si jen přát, aby tento záběr byl nadále rozšiřován a naše představa o kontrastech mezi nesmírnou sociální, kulturní a etnickou rozmanitostí na jedné a stále globalizovanějším urbánním makrokosmem na druhé straně se stávala úplnější.

Marek Halbich

Peter Burke: FRANCOUZSKÁ REVOLUCE V DĚJEPISECTVÍ, Lidové noviny, 25. svazek Knižnice Dějin a současnosti. (z anglického originálu *The French Historical Revolution. The Annales School, 1929–89* přeložil Pavel Kolář), Praha 2004

Na otázku proč doporučit antropoložkám a antropologům k pozornosti knihu Petera Burkeho (*1937, badatel v evropských kulturních dějinách, od roku 1979 profesor na Emmanuel College v Cambridgi) Francouzská revoluce v dějepisectví (mimoходом atraktivně zvolený volný překlad anglického titulu) je poměrně snadná odpověď. Žádný jiný intelektuální projekt 20. století s tak silnou historickou a současně antropologickou perspektivou nedosáhl tak pronikavého úspěchu jako okruh

badatelů (mužský rod je na místě¹) kolem časopisu *Annales: économies. sociétés. civilisations*. Protože je však úspěch veličina relativní, zaujme v souvislosti s tzv. školou *Annales* (jejíž reprezentativní texty z let 1929–89 Burke ve své brilantní esaji analyzuje) spíše konstatování, že patří k exportnímu artiklu (jazykově) francouzského kulturního podniku – je předmětem velmi dynamického kulturního transferu.²

Přestože Burke v úvodu skromně přiznává, že jde o studii z dějin idejí bez větších badatelských ambicí, pouhou osobní úvahu soupevníka a outsidera, který *Annales* sledoval až z druhého břehu lamanšského průlivu (po tři desetiletí sic!) a že zásadní sociálně a kulturněvědné zkoumání fenoménu *Annales* přinese 21. století, můžeme jeho slova považovat za pouhou rétorickou strategii. Burkeho sonda do (jazykově) francouzského společenstva a duchovněvědného diskursu 20. století je vynikajícím příkladem studie, která kombinuje konceptuální analýzu s vyprávěním nesporné literární kvality. Autor na jedné straně předkládá silná vysvětlení, na straně druhé přináší přitažlivá pochopení. Tento originální přístup však v sobě obsa-

Implicitně (v tomto ohledu lze studii považovat za mimořádně zdařilou) a velmi vágně bychom ji asi označili jako kulturně emancipační. Autor upozorňuje na to, že *Annales* byly až do konce 60. let 20. století veskrze maskulinní komunitou („Pierre Chaunu sepsal dizertaci za pomoci své ženy“), převažovaly andro- a evropocentrické orientace. Tematicky se však dostávalo pozornosti opomíjeným a okrajovým sociálním a kulturním skupinám.

² Na problematiku stránku tohoto aspektu upozorňuje Burke ve svém minisrovnání (jazykově) anglické a francouzské intelektuální tradice (empirismus, metodologický individualismus x teorie, holismus).

¹ V etické rovině Burkeho výkladu je nutné dodat, že chybí normativní perspektiva, z které by bylo explicitně zřejmé její hodnotové zakotvení.